

Л.М. Капченко

Інформаційно-комунікаційна модель дистанційного професійного навчання безробітних

У статті формуються теоретичні основи та визначаються шляхи застосування моделі дистанційного професійного навчання безробітних.

Ключові слова: дистанційне навчання безробітних, система дистанційного навчання, програмна платформа дистанційного навчання, модель дистанційного професійного навчання безробітних.

The article formed the theoretical basis and identified the ways of using the model of distance professional learning for the unemployed.

Keywords: distance learning for the unemployed, distance learning system, program platform for distance learning model, model of distance professional learning for the unemployed.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційної сфери вступає у телекомунікаційну фазу, яка характеризується як фаза спілкування, трансфер інформації і знань, надає можливість сучасній людині вчитися впродовж усього життя. На сьогодні, як зазначає професор М.В. Бутиріна, "класична форма здобуття освіти переживає кризу в усіх країнах світу через: нездатність забезпечити усім бажаючим можливість отримання необхідної їм освіти (територіальність); відставання отримуваних знань від рівня розвитку технологій (консерватизм); низьку адаптивність систем освіти до різних соціально-економічних умов (інерційність); специфічність освіти, що отримується в конкретному навчальному закладі (локальність)" [2].

Навчальні заклади все більше запроваджують елементи дистанційного навчання, проводять вебінарні заняття, теле-, відеоконференції тощо.

Наявність інформаційно-комунікаційного, кадрового та відповідного програмно-методичного ресурсів, географічне розташування учня, слухача і навчального закладу може сприяти запровадженню дистанційного професійного навчання безробітних, особливо для людей, які мають медичні обмеження навчання в стаціонарних умовах, вразливих верств населення, що у подальшому забезпечуватиме ефективне їх працевлаштування.

Аналіз останніх публікацій. Аналіз літератури показав, що багато зарубіжних та вітчизняних вчених приділяють увагу вивченню дистанційного навчання: В. Биков, Г. Козлакова, К. Корсак, В. Кухаренко, Е. Полат, А. Хуторський, Дж. Андерсен, Ст. Віллер, Т. Едвард, В. Рибалка, Б. Шуневич, М. Бутирінова, О. Бондаренко, М. Погорелов та ін. Проблеми моделювання дистанційного навчання висвітлені у працях О. Артюшенко, О. Глазунової, О. Олійника, І. Ставицької, О. Рижова, Н. Морзе, моделі організації дистанційного

навчання знайшли своє науково-практичне відображення у працях В. Монахова, А. Шелепаєвої, О. Гагаріна, А. Луценка, С. Тищенко, методи вирішення проблем дистанційного навчання розглянуті І. Брезгуною, О. Курбацким та С. Максимовим, методичні аспекти використання нових інформаційних технологій в освіті досліджували Т. Вороніна, В. Кашицин, О. Молчанова, досвід та перспективи дистанційного навчання у ВНЗ означив І. Тавгень. Дидактичні основи дистанційного навчання, його сутність, технологію та організацію вивчав О. Андреев.

Незважаючи на стрімко зростаючу кількість публікацій на тематику дистанційного навчання, наукові розвідки стосовно моделювання дистанційного професійного навчання безробітних практично відсутні.

Виклад основного матеріалу. Методологічною основою дистанційного навчання в Україні є Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [3], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [8], Програма розвитку системи дистанційного навчання [12] та Положення про дистанційне навчання [9, 6], у яких йдеться, що дистанційне навчання є індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, при цьому завданням дистанційного навчання є забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття професійної освіти, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання та відповідно до їх здібностей.

Спираючись на міжнародний досвід, дистанційна освіта або її елементи на сьогодні в Україні запроваджуються в основному в університетському середовищі.

У своєму дослідженні професор С. Кудрявцева [4] визначає моделі дистанційного навчання та основні

Капченко Леонід Миколайович, кандидат педагогічних наук, доцент, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Київ).

Моделі дистанційного навчання

Тип моделі	Сутнісні характеристики
Екстернат	Навчання, орієнтоване на шкільні або вузівські (екзаменаційні) вимоги, призначалося для учнів і студентів, які з якихось причин не могли відвідувати стаціонарні навчальні заклади, навчатися дистанційно у ВНЗ.
Університетське навчання	Це вже ціла система навчання для учнів і студентів, які вчать не стаціонарно, а на відстані, заочно або дистанційно, тобто на основі нових інформаційних технологій, включаючи комп'ютерні телекомунікації.
Співпраця кількох навчальних закладів	Співпраця кількох освітніх організацій у підготовці програм заочного/дистанційного навчання дозволяє зробити їх професійніше, більш якісними і менш дорогими.
Автономні освітні установи	Спеціально створені для цілей дистанційного навчання освітні установи орієнтовані на розробку мультимедійних курсів. У їх компетенцію входить також і оцінка знань, тестування і атестація учнів.
Автономні навчальні системи	Навчання в рамках подібних систем ведеться цілком за допомогою телебачення або радіопрограм, а також друкарської продукції.
Інтегровані на основі мультимедійних програм	Такі програми орієнтовані на навчання дорослої аудиторії, тих, хто з якихось причин не зміг здобути шкільну освіту.

Джерело: [4]

Таблиця 2

Основні моделі реалізації дистанційного навчання

Модель	Основні характеристики
Розподілена класна кімната	<ol style="list-style-type: none"> Згідно з даною моделлю, навчання учнів, котрі знаходяться в аудиторії та віддалені від неї, проводиться одночасно за рахунок використання інтерактивних телекомунікаційних технологій. Навчальна структура (університет, інститут, академія та ін.) і викладацький склад (навчальна частина) здійснюють покроковий контроль. Заняття проводяться з використанням синхронних комунікацій, учні та викладачі мають бути у визначеному місці у визначений час. Кількість задіяних місць може варіюватися від двох (один до одного) і більше (один до багатьох). Технічна (мережеві комунікації, установка обладнання) складність зростає із збільшенням кількості задіяних місць. Навчальні організації можуть обслужити невелику кількість студентів у себе, тому зручно, що частина з них може одержувати послуги вдома або на іншому робочому місці.
Незалежне (кореспондентське) вивчення	<ol style="list-style-type: none"> Заняття проводяться не в аудиторії; учні навчаються за детально розробленими підручником і програмою. Учні мають можливість спілкуватися з викладачем та між собою. Опанування змісту курсу відбувається шляхом використання друкарських матеріалів, CD, відеокасет.
Навчання/вивчення з використанням комп'ютерних комунікацій (імітація класної кімнати)	<ol style="list-style-type: none"> Опанування змісту курсу відбувається шляхом використання друкованих посібників, CD, відеокасет, web-сторінок. Навчальний матеріал учні вивчають в аудиторіях індивідуально, обговорюють його в групах. Навчальний матеріал учні вивчають у спеціально обладнаних класах (або у себе вдома, на робочому місці) і, використовуючи інтерактивні телекомунікаційні технології, спілкуються з викладачем, обговорюють і уточнюють поняття, виконують завдання, що допомагають їм здобувати знання (робота в групі, лабораторні роботи, проекти, моделювання і розв'язання прикладних задач).

Джерело: [4]

моделі їх реалізації, які, на її погляд, забезпечують дистанційне навчання у вищих навчальних закладах (табл. 1, 2).

Дистанційна освіта (ДО), як зазначає О. Артюшенко, є "доповнення традиційної університетської освіти. Переважна більшість ВНЗ, що надають ДО, це традиційні університети та коледжі зі студентами, що навчаються, так би мовити, на місці (on-campus). Такі заклади пропонують у рамках ДО деякі дисципліни або навіть цілі програми. Студенти такої форми навчання зараховуються в університет за традиційною схемою, працюють з тими

самими викладачами, що й студенти денного відділення. Різниця полягає лише в спілкуванні: викладачі створюють сайти в мережі Інтернет, які доповнюють їхні курси та забезпечують доступ до знань студентам, котрі перебувають за межами навчального закладу (off-campus)". "Для того, щоб навчатися дистанційно, необхідно як мінімум мати доступ до електронної пошти. Бажано мати можливість хоча б зрідка працювати в режимі on-line в Інтернеті" [1].

Модель "Університетське навчання" (на базі одного навчального закладу), на нашу думку, є цілісною систе-

**Дистанційна форма професійного навчання безробітних (ДН)
(за професіями та професійними назвами робіт)**

Розділи класифікатора, професії (професійні назви робіт)	Форма навчання		
	денна	з елементами ДН	ДН
– працівники сфери торгівлі та послуг; – кваліфіковані робітники сільського господарства, рибництва та рибальства; – кваліфіковані робітники з інструментом; – робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин у т.ч. – професії, пов'язані з роботами з підвищеною небезпекою – професії інформаційно-комунікаційних технологій	+	+	–
	+	+	–
	+	+	+

Джерело: [7, 10]

мою і цікава для організації дистанційного професійного навчання слухачів із числа безробітних із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Проведене автором дослідження свідчить, що кожен другий безробітний виявив бажання здобувати професію за дистанційною формою.

Не зважаючи на те, що в нормативних документах щодо організації професійного навчання безробітних [11] передбачено здійснення навчання слухачів виключно за денною формою, близько 90% респондентів із числа фахівців державної служби зайнятості зазначають потребу у дистанційному професійному навчанні зареєстрованих безробітних.

Значною мірою перешкоджає організації дистанційної форми у системі професійного навчання безробітних відсутність підготовлених кадрів та програмно-навчально-методичного забезпечення. Як свідчать результати опитування, тільки 25% педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості виявили готовність брати участь у таких заходах, і кожен десятий викладач навчальних закладів інших форм власності здатний навчати осіб із числа безробітних дистанційно.

При цьому залишається неможливим і проведення зі слухачами занять виробничого навчання і виробничої

практики за дистанційною формою з переважною більшістю професій. Однак цілком виправданим, на думку автора, є організація занять за змішаною (денна із запровадженням елементів дистанційного навчання) формою. Виключенням є організація професійно-практичної підготовки слухачів з професій інформаційно-комунікаційних технологій (оператор з обробки інформації та програмно-забезпечення, оператор інформаційно-комунікаційних мереж, монтажник інформаційно-комунікаційного устаткування, віддалені навчальні місця яких ідентичні робочим місцям на виробництві (табл. 3).

Адаптуючи модель ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання [5], автором запропоновано модель дистанційного професійного навчання безробітних (див. рисунок).

Дана модель передбачає застосування:

- глобальних мереж Інтернету та його сервісів (WWW, електронної пошти, Skype, Wi-Fi, пошукових систем, тематичних каталогів, освітніх порталів) для організації навчання слухачів із числа безробітних за дистанційною формою. Інтернет – як джерело інформації, його служби і сервіси можуть використовуватись для знаходження інформації, корисної з точки зору навчальної діяльності;
- мультимедійних програмних засобів, які дозволяють інтегрувати текстову, графічну, анімаційну, відео-

Модель дистанційного професійного навчання безробітних

та звукову інформацію. Одночасне використання кількох каналів сприйняття навчальної інформації дозволяє підвищити рівень засвоєння навчального матеріалу. Мультимедійні програмні засоби дають змогу імітувати складні реальні процеси, ситуації, візуалізувати абстрактну інформацію за рахунок динамічного представлення процесів. Такі технології можна використати під час проведення аудиторних занять (лекція, лабораторно-практична робота), для забезпечення самостійного вивчення окремих тем навчальної дисципліни;

– офісних програмних продуктів (текстові та графічні редактори, програми підготовки презентацій), які можуть бути використані для підготовки навчально-методичного матеріалу (шаблонів, діаграм, таблиць, презентацій) та для подання слухачам результатів виконання завдань в електронній формі. Під час вивчення окремих предметів використовується спеціалізоване програмне забезпечення;

– систем дистанційного навчання (система комп'ютерного супроводу навчання). Формування програм (у т.ч. індивідуальних). Організація роботи педагогічних працівників відеостудій та спеціально обладнаних комп'ютерною технікою аудиторій на базі регіональних та базових центрів зайнятості або індивідуальних за місцем проживання безробітного. Робота електронної бібліотеки з електронним каталогом аудіо-, відеоуроків, лабораторно-практичних робіт та навчально-виробничих занять. Ведення електронної навчально-плануючої документації. Забезпечення контролю знань, умінь та навичок слухачів;

– електронних підручників та посібників, платформ та систем дистанційного навчання, важливих в організації дистанційної форми навчання слухачів, електронного тестування та спілкування (обговорення). Впровадження дистанційних технологій навчання дає можливість слухачам працювати із навчальними матеріалами у будь-якому місці та у будь-який час. Водночас викладачі можуть контролювати та консультувати слухача з різних питань, що виникають у процесі опрацювання навчального матеріалу, у синхронному або асинхронному режимах;

– спеціальних програмних засобів, програм для проведення відеоконференцій, семінарів, круглих столів, тренінгів, індивідуальних та групових відеозанять (oovoo, Skype), платформи і оболонки дистанційного навчання (найбільш використовувані Moodle, eLearning Server, Blackboard, WebCT Campus Edition, WebCT Vista, IBM Lotus LearningSpace, WebTutor, Sakai, "Доцент", "Прометей", "Орок").

Автор вважає за можливе для розвитку системи дистанційного професійного навчання безробітних створити сучасну та функціональну програмну платформу дистанційного навчання (PPDS), яка б забезпечувала розміщення високоінтерактивних дистанційних курсів, засобів оцінювання знань, контролю успішності слухачів, ведення ефективного діалогу між учасниками навчання. Необхідне також створення програми автоматизованих робочих місць (АРМ) викладача та майстра виробничого навчання у навчальних закладах державної служби зайнятості країни та індивідуальних автоматизованих робочих місць слухача (ІАРМС), що забезпечить здобуття знань, умінь та практичних навичок не тільки з предметів професійно-теоретичної підготовки, а також із виробничого навчання та виробничої практики професійно-практичної підготов-

ки безробітними з окремих професій. Не менш важливим має бути інтеграція програмної платформи дистанційного навчання в автоматизовану систему «Єдина інформаційно-аналітична система державної служби зайнятості» (ЕІАС(.NET)), яка забезпечує функціонування Єдиної технології надання соціальних послуг [13].

Висновки. Запропонована автором модель може дозволити ефективно впроваджувати у сучасних умовах дистанційне професійне навчання зареєстрованих безробітних у професійно-технічних навчальних закладах України. Забезпечить можливість здобуття актуальної на ринку праці професії зареєстрованими безробітними, зокрема з числа вразливих верств населення.

Список використаних джерел

1. Артюшенко О.В. Моделі організації дистанційного навчання [Електронний ресурс] / О.В. Артюшенко. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb
2. Бутиріна М.В. Теоретичні основи дистанційного навчання у галузі технологічної освіти України [Електронний ресурс] / М.В. Бутиріна. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/portal>
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. Затверджено Постановою МОН України 20 грудня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
4. Кудрявцева С.П. Міжнародна інформація: навч. посіб. / С.П. Кудрявцева, В.В. Колос. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pulib.if.ua/book/173>
5. Морзе Н.В. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Н.В. Морзе, О.Г. Глазунова. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em6/content/08mnvshi.htm>
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 №466 "Про затвердження Положення про дистанційне навчання" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>
7. Національний класифікатор України ДК 003 : 2010 "Класифікатор професій" / Видання офіційне. Соцінформ. – К. : ДАК "Укрвидавполіграфія", 2010. – 746 с.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Схвалено Указом Президента України від 25.06.2013 №344/2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
9. Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>
10. Перелік робіт з підвищеною небезпекою (наказ Державного комітету України за нагляду за охороною праці України №15 від 26.01.2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kiev.convdocs.org/docs/470/index-22771.html>
11. Порядок професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1029-13>
12. Програма розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 роки (затверджена Постановою КМУ від 23.09.2003 №1494) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1494-2003-%D0%BF>
13. Єдина технологія надання соціальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipkdszu.kiev.ua/etnasp>

Стаття надійшла 21.03.2014